СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXII. Ч. 223. Джерзи Сіті, Н. Дж., середа, 24. вересня, 1924. VOL. XXXII. No. 223. Jersey City, N. J., Wednesday, September 24, 1924. THREE CENTS

Урядові скандали осередком політичної боротьби.

ВАШИНГТОН, 22. вересня. — Відомий бувший федеральний агент Гастон Мінс відкликав публично свої зізнання, які він свого часу зложив проти бувшого міністра судівництва Догерті.

Покладаючися на відклик сих зізнань, які обжаловували міністра за хабарництво, републиканські провідники сейчас стали нападати на сенатора Ґвілера, кандидата поступової партії на уряд вілепрезидента Злучених Держав, котрий був одним з головних товчків слідства проти Догерті. Ґвілер мусів цілий день писати заяви на свою оборону. Поступовці й демократи пояснюють зворот Мінса тим, що він хоче відкликанием своїх зізнань проти теперішнього републиканського уряду дістати від сього уряду амнестію кари, яка його жде за нарушенне прогибіційного закона.

Тимчасом Мінс заскочив всіх політичних провідників ще одною заявою, в якій каже, що його відклик се був лишень манерв проти републиканців, яким він хотів їх ще більше скомпромітувати.

ЗГОДЖУЮТЬСЯ НА МИРОВИЙ СУД У СТРАЙКУ.

ТОРОНТО, Канада, 22. вересня. — Вчора вибух пожар у селі Ст. Константина, що лежить звідси 22 милі, та знищив його на половину. Шкоду обчислюють на пів міліона долярів. Сотка людий лишилася без даху над головою. Пожар погасили пожарні сторожі зі сусідних великих міст.

УЧАСТЬ ЖІНОК У ВИБОРАХ.

ТРЕНТОН, Ню Джерзі, 22. вересня. — Про незвичайно велику участь американських жінок у американськім політичнім життю свідчить хочби сей факт, що в стейті Ню Джерзі при сьогорічних осінних виборах буде ставати до вибору на ріжні уряди 19 кандидаток.

Одна жінка кандидує на конґресменку, а 18 до стейтової леґіслятури.

СУДДЯ ПРОТИ ПРОЄКТУ ДАРОВА.

НЮ ЙОРК, 22. вересня. — Кількох суддів заявилося против проекту шикаґовського відомого карного адвоката Дарова, щоби закладати для початкуючих злочинців шпиталі для лічення їх ума.

Один нюйорський суддя заявив, що дальші полекші для злочинців буде не менче, але більше. На його думку, тюрми вже тепер занадто виґідні.

ПОДОРОЖ ДОВКОЛА СВІТА ПОКІНЧЕНА.

САН ДІЕГО, Каліфорнія, 22. вересня. — Американські летуни, що летіли довкола світа, прилетіли нині на летниче поле Раквел, коло Сан Дієго, з котрого вони вилетіли були в свою подорож навколо землі минувшого марта.

Хоча летуни тим самим уже скінчили свою подорож довкола світа, вони полетять дальше, до міста Санта Моніки.

При висіданню летунів ждала матір їх провідника, пані Смит. Побачивши сина, мати кинулася до його в обійми з окликом: „Мій сину! Мій славний сину!"

НЕ БУДУТЬ ПІДВИСШАТИ ЦІНИ ХЛІБА.

АТЛЕНТИК СИТІ, Ню Джерзі, 22. вересня. — Товариство Американських Пекарів (пекарських підприємців) рішило тут на своїх зборах не підносити ціни хліба помимо того, що ціна збіжа піднеслася поважно.

ШКОДИ ВІД ТОРНАДА НА ЗАХОДІ БІЛЬШЕ, ЯК СПЕРШУ ВИДАВАЛОСЯ.

ШИКАҐО, 22. вересня. — Чим більше вісток приходить про недільні бурі в стейтах Минесоті й Вискансині, тим більше видно, що буря наробила більше шкоди, як спершу видавалося. Після новійших обчислень шкоди виносять понад півтора міліона долярів, а число людий, що погибли від бурі, понад 60 .

ПРОПОВІДНИК ПРИЗНАЄТЬСЯ ДО ТРОЄННЯ ЖЕНИ.

МАВНТ ВЕРНОН, Илинойс, 22. вересня. — Лоренс Гайт, методиський проповідник, котрого арештовано огогді під підозрінием отроєння своеї жени, признався нині перед прокуратором, що він справді отроїв свою жену та купив отрuї для пані Світин, щоби вона отроїла свого мужа. Він та пані Світин полюбилися та хотіли отроєю усунути з дороги своїх подругів, щобя відтак пібратися.

Зараз по зложенню сих зізнань проповідником паню Світинарештовано. Признання проповідника зробили таке поражаюче враждіние в місті, що перед тюрмою зібралася величезна товпа народа, охочого злінчувати проповідника. Суд мусів визначити для арештованих спеціяльну сторожу.

ВІДКРИТТЯ НОВОЇ КОМЕТИ.

КЕЙМБРИДЖ, Месечузетс, 22. вересня. — Обсерваторія Гарвардського університету в сьому місті відкрила нову комету.

Комета е звіздою семої величини, себто вона належить до найбільшої величини, якої ще не видно голим оком. Як кажуть донесення, однак, її ясність збільшається. Вона появляється коло сонця.

Се мабуть та сама комета, котру дня 15. вересня відкрив [illegible] у місті Бон.

СМЕРТЬ АМЕРИКАНЦЯ В МЕКСИКУ.

Вашингтон, 23. вересня. — Американський консуль у мексиканськім місті Фронтері повідомив американський департамент стейту, що банда опришків напала на дім Американця Ґрейвса та забила Американця Павда Аноспайда. На домаганя консуля мексиканський уряд вислав для охорони майна Американців мексиканські війська.

ВІДКРИТТЯ ПОКЛАДІВ ВУГЛЯ НА ДАЛЕКІЙ ПІВНОЧІ.

Вискасет, Мейн, 22. вересня. — Сюди приїхав в суботу американський підбігуновий подорожний Доналд Мекмилен.

Він оповідае про далекі північні краї богато цікавих фактів. Велике заінтересование викликав він оповіданням про свое відкриття великих покладів угля над заливом Дейвиса в краю Елесміра. Поклади сі 25 стіп завгрубшки находяться під самою поверхнею землі. Відкривець привіз зі собою прабки сього угля для аналізи. Найдене угля на такій далекій півночи є для нього доказом, що там колись було тепло.

Він висказуе теж припущенне, що береги великого північного острова Ґренляндії западаються у море.

АРЕШТУВАЛИ ПОЖАРНОГО СТОРОЖА ЗА ПІДПАЛИ.

Ню Йорк, 22. вересня. — Поліція арештувала нині пожарника Джозефа Рілі, якого вона підозріває, що він підпалював доми, щоби підчас пожару їх ратувати.

ДОРОГІ МАРКИ.

Нюйорський марковий підприемець Шерман купив від українського маркового купця К. Лисюка марку Західної України за 3.000 долярів.

Один американський колекціонар (збирач) марок заплатив недавно за почтову марку Британської Ґвінеї 32.500 дол.

Марки Української Народної Републики платяться найбільше 200 долярів.

ЛІҐА ОБОРОНИ „ОЙЧИЗНИ".

Так шумно називаеться орґанізація про яку читаемо в познаньскому „Пшеґльондзе Поранним": До нашого міста приїхав зі Львова відвідати свою сестру п. М. С., проф. консерваторії урядник VI. ранґи, Поляк і католик. Користаючи знагоди відвідав він свого приятеля шкільного відомого в Познані власника гостинниці при вулиці св. Мартина. Р ним виїхав він фіякром на місто. На дорозі до Головної, якийсь осібняк підіхав на ровери до М. С. і потягнув його грубаю ліскою по голові. Почім кинувся тікати. Професор С. упав валитий кравю, публика кинулася за напасником. Виявилося, що це е член „Ліґи" який з обуренням кричав пустіть мене! То Жид отже я хрестив його ліскою! Нещасте хотіло, що тим „хрещеним Жидом був Поляк, Який ідучи до Познання забув обголити собі бороду.

ВТІКАЮТЬ З ГОРІШНОГО ШЛЕСКА.

Катовицькі ґазети доносять, що недавно в одному тижні виемігрувало з горішного Шлеска 40.000 робітників, головно копальників з польської области Горішного Шлеска.

ВБИВСТВО ДИР. СОФРОНА МАТВІЯСА В ПЕРЕМИШЛІ.

Львівське „Діло" пише:

Похорон убитого директора семинарії в Перемишлі бл. п. Софрона Матвіяса, відбувся 1. вересня с. р. Співав хор семинарії. На похорон приїхав між иншими куратор Собінський, який виголосив на могилі промову. На похорони був староста Екгарт, бурмістр Костшевський комендант поліції Венцковський і Галецкий, учительство всіх польських перемиських шкіл, української семінарії і гімназії. Вбійників ще не піймано. Польські ґазети заповідають це на найблищі дні. Шовіністична польська преса використовуе таемниче і невияснене вбийство дир. Матвіяса для проти української нагінки. І так львівське „Слово польске", яке категорично твердить що вбийниками є українські студенти і що вбийство стоїть в звязку з бойкотовою акцією, — іде так далеко у своїх твердженнях, що що виразно заявляе, що буцімто поміж справниками були абітурієнти самої української гімназії в Перемишлі. Таке твердження використовуе автор довжезної статті у названому вшехпольскому органі для домагання... негайно розвязати перемиську українську гімназію, як „годівлю злочинних елементів.

ВИСТАВА АМАТ. ГУРТКА „РІДНОЇ ХАТИ" В ХОЛМІ.

В неділю 17. серпня с. р. в театрі „Польонія" в Холмі відбулася вистава, уряджена Tеатральн. Сек. Т-ва „Рідна Хата". Ставили „Дай серці волю, заведе в неволю", драму в 5 діях та 6 відслонах М. Кропивницького. Як і треба було сподіватись, артистична гра наших аматорів викликала з боку публики заслужену нагороду, в виді довгих аплодисментів. Найбільшим успіхом користувались українські пісні та танці, якими густо переплетена акція особливо в перших 3-ох діях.

МНОГОНАДІЙНИЙ МОЛОДЕЦЬ.

Дня 28. м. м. трапилася в Бережанах цікава пригода: Бувший гімназист прогнаний з гімназії 2 роки тому Малачинскі причаївся в ночі в коридорі гімназії в Бережанах і почав бравнінгом домагатися від директора Кестліха 3000 золотих, які йому потрібні, тому, що... йому грозить арешт ще сеї ночі. На поміч директорови прийшов гімназійний сторож. Молодий бандит, відійшов з погрозами, що по гроші ще вернеться а поліції не лякаеться повідомлена про напад поліція шукае талановитого бандита, який зреаштою сидить у місті, задля недостачі необхідних 3000 золотих на подорож.

ДВА ТАННЕНБЕРГИ.

Підчас голосування над лондонським договором в німецькому парляменті піднявся генерал Людендорф і крикнув в сторону соціялістів: „То ганьба для Німеччини! Я перед 10 роками здобув Танненбурґ, а ви нині уладили тут жидівський Танненбурґ". На се піднявся адмірал Бренінґгав і сказав: „Ексцеленціє! Сю справу вирішить історія!"

„СТРАХИ НА ЛЯХИ"

Варшавська преса одержала з міродатних жерел відомости, що поголоски про мобілізацію червоної армії вяжуться з приготованням до більших військових вправ, які мають відбутися в околиці Смоленська і на Україні. На вправи покликано 4 річники.

ВИМІНА СТУДЕНТІВ.

Англійський міністер освіти запропонував советському комісареви освіти Луначарському виміну англійських студентів, які виїздилиби до Росії в характері учителів англійської мови, в заміну, за що російські студенти вчилиби в англійських школах російської мови. Луначарський згодився на се

Справа „всесвітньої розоружної конференції" в Женеві.

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 22. вересня. — „Розоружна комісія" Ліґи Народів постановила, що „всесвітня розоружна комісія" буде скликана сюди на 15-го червня, 1925, коли 14 держав приймe проти-военний плян Бенеша.

Вони мають приняти сей плян найдалі до 1-ого мая, 1925. Якщо до того часу не приймуть, так конференція не буде скликана.

СПРАВА ВСТУПЛЕННЯ НІМЕЧЧИНИ ДО ЛІҐИ НАРОДІВ.

ПАРИЖ, 22. вересня. — Премієр Ерріо заявив, що французьке правительство годиться, аби Німеччина приступила до Ліґи Народів.

Бувший премієр Пуанкаре проти сього виступив, заявляючи, що Німеччина не виявляе доброї волі у відношенню до аліянтів.

НІМЕЧЧИНА ХОЧЕ ПРИСТУПИТИ ДО ЛІҐИ НАРОДІВ.

БЕРЛІН, 22. вересня. — Німецьке правительство заявляється за приступленнем до Ліґи Народів.

Завтра відбудеться кабінетна РАДА, яка мае рішити се питанне.

ЗАПОВІДАЮТЬ УПАДОК ЕРРІОТА.

ПАРИЖ, 21. вересня. — В тутешніх політичних кругах заповідають, що небаром може упасти правительство Ерріота.

Він тепер має клопоти з буджетом. Соціялісти домагаються підвишки платень для державних урядників, яка винесла би три міліярди франків річно. Ся підвишка спричинила би недобір в буджеті на суму півтора міліярда франків і тому Ерріо отягаеться від приняття її. Колиб підвишка перейшла в парляменті, то Ерріо найімовірнійше мусів би уступити.

ВЕЛИТЕНСЬКІ СТРАТИ ЧЕРЕЗ АЛЬКОҐОЛЬ.

БЕРЛІН, 22. вересня. — Професор Штрекер обчислив, що Німці річно видають на алькогольні напитки 3½ міліярда марок, каже він, спричинив страту у продуктивности народу на 6 міліярдів марок, значить, разом Німці тратять через пиятику 9½ міліярда марок.

„НАЙБОГАТШИЙ ЕВРОПЕЄЦЬ" ОЖЕНИВСЯ З ЕСПАНКОЮ З КОРОЛІВСЬКОГО РОДУ.

ПАРИЖ, 22. вересня. — Сер Безил Захаров, котрого называють „найбогатшим Европейцем", оженився з княжною де Марчена з королівського роду Бурбонів.

Захаров відомий з великого майна в Анґлії і у Франції. Він давнійше позичав гроші ріжним правительствам і своїми позичками вирішував долю воен і держав. Тепер він вже старший чоловік.

Княжна Марчена знову найбогатша Еспанка.

ФРАНЦУСЬКИЙ ЗЛОДІЙ.

БЕРЛІН, 22. вересня. — До Німеччини втік з окупованої части Німеччини французький урядовець, котрий украв в урядовому офісі 180,000 франків.

САМА СЕБЕ ПОКАРАЛА.

БЕРЛІН, 22. вересня. — Недавно переїхала тут автомобілем ґрафа Домініка фон Страхвіца пані Аніта Ґіттман, жінка банкира з Вальпараісо, в Чіле (в Південній Америці).

Коли її сьогодня повідомлено, що він помер у шпиталі, вона відібрала собі життє вистрілом з револьвера.

Д' АННУНЦІО НАПИШЕ ЯПОНЦЯМ НАЦІОНАЛЬНИЙ ГИМН

РИМ, 22. вересня. — Японські письменники запросили італійського поета Ґаблієля д' Аннунціо, щоб загостив до Японії.

Вони обіцяли побудувати для нього плаваючу палату на озері Лето Найкай.

Д' Аннунціо згодився поїхати до Японії і написати слова і музику для нового японського національного гимну.

МОСКАЛІ МІШАЮТЬСЯ ДО КИТАЙСЬКИХ СПРАВ.

БЕРЛІН, 22. вересня. — З Японії прийшла сюди вістка, що російські большевики вислали до Манджурії свое військо, щоби помогти большевицькому рухоти в Китаю.

НЕВТРАЛЬНІСТЬ ЯПОНІЇ.

ТОКІО, столиця Японії, 22. вересня. — Японський премієр Като заявив, що Японія збереже строгу невтральність у відношенню до воюючих сторін в Китаю. Одначе Японія готова співділати з другими державами для замирення Китаю.

СЕЛЯНСЬКА ФОНДАЦІЯ.

Українська Спілка в Ч. С. Р. заснувала при Укр. Гром. Фонді селянську фондацію спеціяльно для видання книжок, потрібних для селянства, як з поля загального, так і фахового знання. На ту фондацію Селянська Спілка вносити-ме по 3,000 чес. кор. на місяць. Хай би наші кооперативи, „Просвіти", „Громади" і широке громадянство додали на се і свій вклад.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ .75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

НАРІД І ШКОЛА

З початком нового шкільного року можемо в Америці оглядати справдішну мандрівку народів до школи.

Вистарчить переглянути лишень вістки про отворення нового року, щоби побачити, яка маса людий преться в школи. Попри народні школи, в яких піде яких 10 мілїонів дітий, приватні народні школи возьмуть дальший міліон. Публичні середні й висші школи знова притягнуть ще один міліон, приватні в двоє тільки.

Попри сі школи йдуть тисячі шкіл фахових, торговельних, промислових, технічних, рільничих, і тим подібних. В них сеї зими буде побирати науку певно понад міліон учеників і учениць.

У них будуть учитися й діти, і старша молодіж, і дозрілі люди; і ті, що мають весь час свобідний для науки, і ті, які працюють а поза працею на хліб добувають освіту для поправи своєї долі.

Не буде ніякої пересади, коли припустити, що в школах Америки засяде сього року коло 20 міліонів душ населення. Вони всі представляють собою доказ великої віри Американців у вагу науки.

Вислідом сеї віри є американські політичні порядки, американський економічний добробут, а передовсім американський безупинний поступ уперед.

Всякий народ, що хоче поступити вперед, мусить вірити в вагу освіти, шанувати її, побиватися за неї, учитися, як учуться Американці.

В ДЕСЯТЬ ЛІТ ПО ПОЧАТКУ ВІЙНИ ЗА ДЕМОКРАТІЮ.

Кілька днів тому назад перейшла під заряд демократичної ґрупи військових диктаторів полудново-американська република Чіле. Військова камарилья, яка через чотири роки своїм політичним впливом компромітувала ліберальний уряд президента Алессандрі, тепер зібрала плоди своєї кертичої роботи, прогнавши його на заганнє та захопивши в свої руки владу в краю.

В той спосіб прибув ще один край до числа тих, що правляться в недемократичний, деспотичний спосіб. Чілійські мілітаристи зовсім певно не придумали диктатури зі своєї голови. Вони пішли за диктатурами по других краях. Сих диктатур тепер є немало. В Европі диктаторським способом правиться Росія, під якої чоботами стогне кілька поневолених народів. Офіціяльна диктатура існує на Угорщині, Італії, Еспанії, Болгарії. Велика частина Азії теж під диктаторським правлінням. Диктатура нарешті доходить і до Америки.

Військові диктатури в усіх тих краях се наслідки военних переживань. Без війни їх не булоби. Без війни свобода народів розвивалабся хоч поволи, але постійно вперед, валючи старі тюрми, розковуючи старі кайдани. Війна розчарувала людий, завалила богато свобід народних, які коштували десятки літ тяжкої праці, тяжкої боротьби.

Такі були плоди війни, в якій побідили ті. держави, що на своїх прапорах виписали були клич боротьби за демократію. Десять літ від початку сеї війни світ бачить демократію в краях побитих центральних держав, а диктатуру жмінки самовільних правителів у богато побідників та серед невтральних держав.

ІВАН СЕВЕРА

Із Риму прибув до Праги молодий український різьбяр Іван Севера.

Родом із Східної Галичини, десь зпід Винників, Севера студіював різьбярство в петербурзькій академії мистецтв, потім у Празі у проф. Штурси, далі в Парижі й нарешті в Римі. Цього літа він скінчив студії в римській академії й одержав усі належні відзнаки та дипльоми.

До Праги Севера приїхав у надії знайти тут який небудь заробіток або дістати через українські установи якусь тревалу запомогу, яка позволила б йому далі працювати. За браком коштів [illegible] сюди привезти своїх оригінальних праць, а привіз лише рисунки. Останні звертають на себе увагу великою викінченістю, технічною досконалістю й правдивим зображеннєм як живого людського тіла, так і скульптурної моделі. На основі цих рисунків можна сказати, що це закінчений майстер, який технічну сторону свого діла опановує в цілости. Тепер йому тільки лишається ТВОРИТИ, себ-то прикладати свою технічну вмілість до творення нових мистецьких цінностей.

Прага досить неласкаво приняла молодого майстра. Серед Чехів є тут зовсім небогато можливостей, а серед Українців — ще менше. Українські мистці, які тут живуть і працюють — люде з великими іменами й ще більшим мистецьким доробком — часто змушені заробляти на хліб працею серед Москалів. Українська мистецька студія процвітає під зглядом артистичним, але ледве животіє під зглядом матеріяльним. Цими днями вона вже мало-мало була не закрилась, і лише з великими зусиллями її врятовано...

Бул[illegible]обре, [illegible] б Северою заінцікавився хтонебудь з американських земляків. Порозумітися можна буде з ним через редакцію „Свободи".

Др. Евген Левицький.

УКРАЇНА ПІСЛЯ ВІЙНИ.

(Продовження)

(5)

Тільки раз еще проявилася в дальшому ході подій щось наче проба обеднати усі національні сили в обороні своєї національної держави, а це було тоді, коли український національний табор заходився проганяти Німців та повалити уряд Скоропатського. як відомо заснувався тоді **„Український Національний Союз"** (серпень 1918, в склад якого увійшли представники усіх тодішних українських партій, а який поклав собі за мету: а) утворення міцної української держави — та б) боротьбу за законну владу на Україні, відповідальну перед парляментом. „До Союза, який повстав із Українського Національного Союза" не належали тільки крайні ліві та праві, бо увійшла в його склад навіть частина „соціялістів-революціонерів, а саме іх так названа „центральна течія". Алеж що сталося? Головне ядро а радше зорієнтована на ліво більша частина партії українських соціялістів революціонерів розпочала з місця завзяту **боротьбу** проти Національного Союза". З яких мотивів? Це поясняє нам плятформа центрального комітету української партії соціялістів революціонерів" з 3. червня 1918 р. та тодішні відзиви **„Боротьби". В „плятформі"** читаємо іменно таке: „...Зазначуючи, що гасло самостійности, як самоціль являється лише зброєю в руках **реакції.** Центральний комітет української партії Соціялістів-революціонерів вважає, що державницькі змагання, необхідно звязані з імперіялістичними тенденціями, ослаблюють клясову боротьбу працюючих і неминучо вступають з нею в конфлікт..." А знов „Боротьба" писала в статті „Український Національний Союз" (ч. 2 в жовтни 1918.) осьщо: „За часів всесвітної війни, коли перед небезпекою революційних заворушень поставлено на карту дальніще нануваня буржоазії, проти зросту соціялістичної акції і наліпшим засобом оборони сучасного соціяльного ладу є втягування працюючих людий в ріжноманітні **національно-державницькі орієнтації**. У націй великодержавних ролю такого затуманюючого фактора відогравали теорії ріжних „історичних місій", расового призначення і т. и. — а також псевдо-визвольні лозунги, за якими ховались захватницькі. грабіжницькі наміри. Поміж націй же „малих", „неісторичних" — **буржоазією** в тих же цілях старанно ширять та піддержують **сепаратитсько-самостійницькі тенденції (!)** та прищеплюються народнім масам стремлінням до **національного державницького будівництва** —стремління, які є не тільки **чужими**, але і цілком ворожими незалежній клясовій політиці пролетаріяту".

Україна мала встати визволити себе з під панования Москви та здобувати свою національну державу, але в дійсности соціяльна повінь, що розшаліла на Московщині, розпливалася зразу малими струями, авідтак цілими потоками тай без перешкоди і по Україні Не було цьому напорови стриму, бо українська інтелігенція жила тими самими думками що і революційна Московщина. була душевно спутана цією самою ідеольогією... Отсі широкі всякі змагання до самостійности нівелюючи, хвилі могли розбиватися тільки об скалу сильної національної свідомости, бажання стати передусім самостійною державною нацією, а такої скали на жаль на Україні не було. І не дивниця тому, що слабий український корабель не міг устоятися По коротких холітаннях він тонув, обблючи місце большевицькому обєднанню України з Москвою.

в) Адміністрація

До збудовання та удержання держави є необхідно потрібні дві річи: міцна та впорядкована адміністрація та вишколена і здісціплінована націоінальна армія.

Ні одного ні другого нова українська держава не мала а що важнійше ні одного ні другого поставити **не була в силі.** Не була в силі саме з причини, про які було сказано вище. Бо і инші новоповстаючі держави мають самозрозумілі трудности, поки наладять як слід державний апарат та поставлять свою армію, але коли вони спираються на національне свідомий та внутрішно-зсолідаризований елемент, то трудности де-далі уступають перед доцільною роботою загалу. Україна з причин вже наведених, як раз не розпоряджала такими ресурсами, бо і свідомої національної інтелігенції було за мало а й ця інтелігенція — як ми бачили — не мала змислу для будованя своєї національної держави, яку переважна частина вважала навіть за щось реакційне та буржоазне, а в усякім разі за річ другорядного значіння.

Довгий час удержувався між українським громадянством висказ одного одного міністра вже із часів Петлюри, який заявив, що якби українська держава не мала бути соціялістична, то краще, щоб не було жадної". Висказ для настроїв та поглядів у українських діячів цього часу вельми характеристичний. І якими ж мали бути підвласні міністерству управителі краю, коли так дивився на справу української держави один із шефів адміністрації, від кяого належалоб ожидати більше розваги, та загально народного погляду на свою щойно повстаючу державу, а не сліпої вузкопартійної заскорузлости."

За головне завдання по міністерствах вважалося тому наділенне державними місцями **своїх партійних товаришів.** Вистарчило належати до партії заступленої в міністерському кабінеті щоб вже було бути укваліфікованим хочби і на рішаючі становиска. Одні отже товариші партійні оставали таки при самих міністерствах, инші ішли на комісарів ґубернїяльних та повітових, треті ішли по дільпоматичній службі й цілими гуртами переносилися за границю. Про численні комісії, наділювані величезними фондами із державної каси, і не говорю. Ніяка із великодержав вже від століть існуючих не удержує стільки комісій та експертів за кордоном, що їх мала здушена біля Камінця подільського Петлюрівська Україна.

Розуміється, що при такому стані річи про правильну та доцільну адміністрацію не могло бути й бесіди.

При творенню послідних міністерських кабінетів увійшло теж в практику, що партії, які згодилися вислати своїх представників до кабінету, вимовляли собі міліонові субвенції із державної каси для своєї партії. Згадую отце тому, що отсей факт, як і спосіб наданя державних місць, є заєдно характеристичні для перших будівничих української держави. Ба на їх погляд першою річю було панованне партії і нагброджуванне товаришів партійних, а не поставлення справжної державної адміністрації.

Своя річ, що цего не можна знов так брати, немовби людий, які надавалибся до становиска, яке занимали, зовсім не було. Ні було і виїмки, але їх діяльність була спутана нераз зовсім безтолковими зарядженнями [illegible], що зарядження дотичного укваліфікованого урядника мали виконувати. І так навіть із згаданах світлих виїмків користи не було. Петлюрівське правительство видало вже на самім прикінци „каменецького періоду" щось начеб реґулямін для підвластних органів адміністрації. В цьому реґуляміні, який мав нібито ввести порядок в управу по волостях та повітах, покладається за один із головних обовязків комісарів **наглядати** за агітаторами по селах, розуміється партий, незаступлених в Міністерській Раді або її ворожих. Дуже можливо — хоч це можу висловити тільки як здогад — увесь реґулямін тільки і на те буввиданий, щоб дати правительству матеріял до партійних розрахунків, бож такі „розрахунки" так в армії, як і серед громадянства при страшній, все розїдаючій партійній ворожнечі були на дневнім порядку.

Очевидно, що серед таких обставин української влади на области Републики майже не було видко, а кожде майже село було про себе самостійною републикою. Мнакше було хиба там де владу справували військові команданти, але там цівільні комісари не мали нічого до говорення. Тим більше, що — з малими світлими виїмками — це були переважно молодики, без відповідного знаня та житевого досвіду, які отже і персонально не могли здобути собі потрібний для влади авторітет.

На закінченне цеї частини моїх виводів позволю собі навести голос невідомого мені автора — але (як це із тексту статті виходить Придніпрянця) з 12 ч. **„Нової України"*). Стаття** має знаменний наголовок **„Злочинства політичної безграмотности"** та появилася, як передовиця. Сказано в статті між иншими ось що:

„Боротьба за визволення народу вимагала від борців широкого політичного світогляду й певного досвіду та знання історії та методів боротьби. А щож ми мали? — Темні або майже темні народні маси та **більш менш** (курсив мій—Е.Л.) національно свідоме, але мало освічене й зовсім не знайоме з політичною борбою—учительство, кооператорів, продавців, по кооперативних крамницях і т. п. Інтелігенції з вищою освітою було дуже мало, а з політичним досвідом майже не було..."

Найтрагічнійше було це — каже автор в продовженню своєї критики — що разом з темною мсаою блукала між двома політичними соснами(?) й величезна більшість української інтелігенції. Бо вона була політично невихована. Революція захопила її непідготовленою. Всі отсі учителі і кооператори, які складали головні кадри української інтелігнції, лише випадково десь-щось чули про ідеали державно громадянського будвніцтва, політичну боротьбу та її основи та методи"...

До революції вони спокійно навчали дітий читати і писати, торгували по кооперативах оселедцями, а може й чимсь иншим, а революція посадила їх комісарами повітів, губерній директорами дипартаментів, послала за кордон робити політику і т. п.

„Розуміється, що опинившися в таких ролях непідготовлені люди не могли справитися з покладеними на них завданнями..." А раз на провідних місцях революційного будівництва опинилися люди без твердого політичного світогляду, то не дивно, що вони не могли нічого збудувати".

Автор написав свою статтю, щоби оправдати неумілим людським матеріялом невдачі Петлюрівських та взагалі українських правительств. Я навів виписки із згаданої статті, бо їх характеристика вірна, але неправий і він, коли самі правительства (має на оці головно а навіть виключно соціялістичних членів цих правительств) лишає на боці. Бо і ці правительства — як ми вже бачили — обсажені були партійними сектантами по всеросійській ідеольоґії, які далекі були від зрозуміння цего, якою повинна була бути державна адміністрація і чого вимагалося взагалі від державного будівництва.

Без урядництва, яке перш за все вважає свій обовязок службу своїй державі — без огляду на свої особисті політичні переконання — ніякої держави ні збудувати ні удержати не можна. І оскільки іде про адміністрацію на повстаючій українській державі, то як раз в цьому менті лежить головна причина нашої неудачі.

(Конець буде).

*) [illegible] 5. вересня 1919 — Прага-[illegible]лія. Перед війною в журналі [illegible] сти-ре[illegible] підписаний криптонімом „Г. [illegible]"

25. 9. 1921. — 5. 9. 1924.

ЛЬВІВСЬКИЙ АТЕНТАТ.

З Праги пишуть нам:

Місяць вересень у Львові є, очевидно, фатальним місяцем для президентів польської републики.

Перед трома роками в тім самім місяці вересні, тільки дня 25-го, пролунали у Львові револьверові стріли молодого Степана Федака, поцілені до авта президента „републики". У нинішньому році фатальний „львівський вересень" знову дав себе знати. Дня 5-го сього місяця львівське повітре знову стряслося від атентату на президента польської „републики".

Ріжниця лише в особах, але не в обставинах. Тоді президент називався Пілсудський, а справець атентату — Федак. Сим разом президент републики називається Войцеховський, а справець атентату — ще не відомий. Тоді справець атентату був молодий Українець, нині Українець.

Але обставини не змінились, ані зовнішні, ані внутрішні. Тоді й тепер президент „републики" лишився неушкодженим. Як перед трома роками Федак, так нині його послідовник хотів своєю петардою звернути увагу цілого світу на невдоволеність місцевої людности.

Що в першому розходилось лише о демонстрацію, се показав процес Федака. Знавці тоді ствердили, що Федак буквально тримав у своїх руках життє Пілсудського, і тільки від його доброї волі залежало застрілити президента чи помилувати його. Він його помилував. Таксамо і сим разом могло бути.

Що в Галичині вміють убивати на смерть, коли се вважається потрібним — се доведено недавно численними фактами. Коли підчас минулих виборів треба було забити Твердохліба і кількох хрунівських кандидатів, їх забили. Коли сими днями треба було забити перемиського хруня Матвіяса — його забили. В Галичині вміють убивати, коли це вважається потрібним.

Очевидно, що президентів републики НЕ ХОТЯТЬ у Львові, забивати. Сю честь Львів уступає Варшаві. У Львові президентів хотять лише налякати; хотять показати їм, який у Львові горячий і нездоровий ґрунт, які в Галичині панують відносини. І ще хотять перед світом продемонструвати, як фалшиво, перекручено розуміє й виконує „кресова" адміністрація свої обовязки. Охоронити особу президента републики, що є її прямим обовязком, вона не вміє. Зате вона вміє гнобити й тиранізувати людність і наслідком цього викликати атентати на поручену її охороні особу президента „републики"...

Та з польських президентів дуже невдячні люди! Вони зовсім не цінять тої ласки, якої зазнають у Львові. Їм буквально дарують життє, а вони й не думають про те, щоб зрозуміти чемні львівські „натяки" і зробити з них належні висновки. Їм хоч трохи заголосно — бо стрілами й вибухами — але всетаки культурно „бо без небезпеки для їх життя", кажуть звернути увагу на „галицькі відносини" і подбати про їх зміну, а їм і не сниться щось тут зробити. Все залишається по старому, і кождому новому президентови все наново доводиться нагадувати тим трохи заголосним способом про незаспокоєні вимоги краю. Довга се й марудна історія!

Польський премієр Ґрабський, наказав львівській поліції повести слідство в тому напрямі, чи не вийшов замах з національних кругів. Очевидно, знов почнеться хвиля арештовань і ревізий серед українського населення. Така буде подяка шляхотсько-поліційної Польщі за ту чемність, з якою Львів се вже вдруге подарував її президентови життє.

В СПРАВІ П. ЗАЗУЛЯКА.

Сим подається до ласкавого відома всім інтересованим, що вигравка відбудеться **невідклично дня 28-го с. м.** в Перт Амбою. До сего часу просимо всіх Вп. Панів Учителів, Співаків і Співачок розпродати тікети по 10 цнт., а всіх Впр. ОО. Духовних просимо перед 28. с. м. відослати всі гроші і книжочки нерозпродані до Вп. о. Кузьова на адрес 23 Walnut St., Hartford, Conn., а відтинки тікетів до п. Івана Ваверчака на адрес 782 State Street, Perth Amboy, N. J.

Вкінци просимо дуже сердечно, щоби всі були ласкаві використати еще сей короткий час і зробити для бідного чоловіка, хорого артисти-співака, все що мож найбільше — а Бог сгократно заплатить.

ЗА КОМІТЕТ:
о. Чаплинський.

20,3,4

ПОДЯКИ

Я низше підписаний член У. Н. Союза, від. 371 в Нюарку, складаю щиру подяку Головному Урядови У. Н. Союза за скору поміч, в сумі 75 долярів з фонду убогих. Се повинні знати члени і не члени, що У. Н. Союз є найпевнійша наша організація в Америці, котра заслугує на повне довіре, бо повисшу суму моя жена подала на аплікації і **до трох днів її** вповні отримала.

Тому кличу до всіх Українців тут за морем: **Вступайте громадно в члени У. Н. Союза і глядіть спокійно в** будучність.

Нюарк, Н. Дж.

Іван Височанський.

Я низше підписаний член Товариства Укр. Народного Союза, відділ 75 Запорожська Січ в Дітройт, Миш., складаю сердечну подяку Вп. Гол. Урядови У. Н. Союза за виплату мені запомоги з фонду убогих ізза моеї тяжкої слабости шлюцової, яку мені У. Н. Союз виплатив в сумі 50 дол. Також складаю сердечну подяку місцевим урядникам і всім членам Товариства Запорожська, від. 75 У. Н. Союза, котрі дали мені поміч з товариства на кавалок хліба. Отож браття і товариші, дбайте про У. Н. Союз, нехай процвитає по цілім світі, а ви браття Українці вступайте громадно до У. Н. Союза, бо се батько і опікун для бідного Українського народу в цілій Америці.

Остап Слувецький.

ОСІНЬ НА ПОЛОНИНАХ.

Осінь. Трембіта сумно грає,
Під шум смерек на полонині,
За ліси сонце западає,
Бистриця веться по долині.

Вечірній сумерк налягає,
Ніч чорні крила розпустила,
Овець отара спочиває,
Ніч сном солодким все покрила.

Трембіта відголосом беться
О скелі в місячних проміннях,
Плачуча пісня удаль несеться
По горах, скелях, по каміннях.

Минулось і тінь похилилась,
Замовкла думка в полонині,
Заснув легінь, шумлять смереки,
Бистриця стогне у долині.

Полонини в місячнім сяйві,
Мов прозорим серпанком овились,
Зорі так низько, так вже низенько
До землі сестрички зблизились.

Тихо, так тихо, лише шелесне,
Нічна сова на верхах сосон,
Заснули смереки тихо в полонині
Плетуть чарівний сон.

[illegible] 1924.
[illegible]

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

Савт Дірфілд, Масс. В нашій околици тої осени фармери будуть мати досить лихий збір та бизнес; наслідком граду невдався тютюн а місцями то чисто його знищив град. Цибуля вдалася несогірша, але вона так дешева, що прийдесь не одному фармерови ще доложити з готового за навіз і роботу. Організаційна робота в нас іде дуже пиняво, люди відносяться до організації пасивно. В нас є відділ 220 У. Н. С. заложений в 1919 р. і потроха розвиваєся, але не так, як повинен, люди відтягаються, мовляв: я ще не старий, маю час. В липни та вересни вібулися в нас дві забави-пікніки, з котрих був гарний прихід на громадські цілі. — Т.

Провіденс, Р. Ай. Як в нашому місті так у всіх инших місцевостях Нової Англії, заносить ся на велике безробіття та страйки. Робота майже всюди іде слабо а до всего того загальне невдоволення і неминучі страйки проти знижки платні в бавовняних фабриках по 12% на доляру. Народна робота спить наслідком церковної боротьби між православними і католиками. — В.

Сейнт Клер, Па. В нашому місті скоілась страшна пригода. Іменно дня 17-го вересня між Сейнт Клер а Бред Мавтон на дорозі до роботи зістали побиті два члени У. Н. С. автомобілем, котрим їхав Мих. Улінець. Автомобіль вдарив Петра Коцура і Антона Васковича так нещасливо, що обом поломив ноги і Ант. Васкович страшенно побитий на цілім тілі. Причина нещастя була неосторожна їзда шофера. — Ф.

Трентон, як столиця стейту Ню Джерзи, числить населення 120.000. Щодо промислу фабричного, є тут понад 300 фабрик ріжного виробу. Фабрики роблять всі по 5—6 день в тижни, неробить цей, хто не хоче. Назагал місто чудесно чисте та здорове, лише біда в тім, що Поляки час від часу занечищують його своїм диким поводженнем; це суть наголові пяниці, щодня можна зобачити на вулици в рові спитого до безтями, хотяй „вуйки" „громніцою" благословять тих „дзєці Болеслава", додаючи за кождою палкою „г.... Полак".

Щодо Українців то можна сказати це оден нерозривний козацько-запорожський кіш, в кождій хаті знайдете образ Вїзд Хмельницького до Києва (отце треба завдячити книгарні Свободи) та Богуна, Франка, Шевченка, та других великих синів України. Большевиків в нас нема. Є два відділи У. Н. Союза, розвиваються дуже красно. Ціла національна робота концентруєсь коло української православної церкви; народного дому поки що нема, мітинґи товариські та школа діточа відбуваються в гали церковній. Зараз же роблять заходи коло купна нової церкви та льотів під будову народного дому, вже дано 500 долярів завдатку; сподіємось, що внедовзі повстане величава святиня народний дім, де можна буде мати галю до представлень, концертів, школу, де-б збирались всі щирі українці та працювали спільно на користь собі та на славу укр. народови. — Г.

Матвій Костишин.

ЄДНАЙТЕСЯ!

Єднайтеся, брати мої!
Серцем і душею.
Поборіте злобу кляту
Думкою своєю.
Оріть ниву спустошілу
В згоді засівайте,
А хто жниво позбирає,
Себе не питайте.
Тільки, брати! оріть ниви
Добрими плугами
Засівайте їх від серця
Мудрими словами.
Бо час пливе як з водою
Годі нам гаїти.
Як ми жнива не збіремо
Зберуть наші діти.
Коли ниви не поорем
Сіятись не буде
А без корму, то й вигинуть
Голоднії люди.
Одні згинуть, другі підуть
На ласку чужую...
Ворог зложить нашу волю
В могилу сирую.
Тоді скують наших дітий
В подвійні кайдани,
А їх матір замордують
Проклятї тирани.
Тому молю всіх: Єднайтесь!
Пропасть перед нам!..
Єднайтеся!.. нехай мати
Гордиться синами!..
Хай не буде перед світом
Послідна усюди,
Тоді й чужі нас признають
Що й ми є люди.

НЕБО.

Вийдемо в поле... Сутеніє. Тихий, теплий літній вечір насовується на землю. На заході сховалося кріваво-червоне коло сонця. Череда вернулася з поля. Гамір життя стихає щораз більш... З трави розітнулась остання пісня дрімаючої пташини... Кінець дневі. Смеркає зовсім. Довкола все тихше й тихше і, нарешті, зовсім тихо. Життя завмерло, земля заснула.

Потроху, як завмірає життя на землі, далеко-далеко од землі на неосяжній височині темніючого небосхилу пробуджується инше життя... Ось гляньте туди, в сю безкрою височінь. Над головою вашою розстеляється небесний намет. В нім ціле життя... Міріядами горять, мигтять там зорі, ніби переморгуються між собою.

Що-ж то таке, оте небесне склепіння? Давні Греки гадали, що небо зроблене з твердого чогось, з кришталю чи що, до якого причеплено ч прибито зорі, як блискучі цвяхи. Тепереньки-ж люди дізнались. що небо зовсім не склепіння, а тільки здається склепінням, а справді то небо — се неосяжне просторище, в якім плавають і сонце, і місяць, і наша земля, і міріяди инших небесних тіл, які ми звикли називати одним загальним іменем: „зорі".

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

В. Будзиновський.

НА ТРОПІ ПРОПАВШОГО

ІСТОРИЧНЕ ОПОВІДАННЄ.

Свобідно за Майом.

(9)

Кажу вам, дайте мені виспатися. Яку годинку. Як в сні мій дух відпічне і покріпиться, може щось вигадаю.

Мяса, ні хліба, ні води не вигадаєте. Впрочім не потребуєте вигадувати, бо я вже вигадав. Але до роботи треба братися зараз.

Сивенький підвівся і сів.

Що вигадав?

Ходіть зі мною на подвіре.

Сивенький встав і пійшов за Ліндсаєм. Сей повів його до діри в мурі.

Я не лиш вигадав, але й зробив. То крихкий мур. Гадаю, що найліпше буде дати коням решту води, яку ще маємо.

Викрушити мур до решти, так щоби пропхався кінь, і..... гайда! Заки Курди помітять наш побіг, заки добіжать до своїх коний і пустяться за нами, відстань між нами і ними буде така далека, що вспіємо втечи.

Се треба зробити таки зараз, — Сивенкий сказав врадуваний.— Ходім зігнати з сіна наших товаришів... Але що буде, як з даху возьмемо собаку? Парубок, що лежить під нею, побачить наш побіг і криком заалярмує оселю?

Гм! Се справді погано... Може би Доян зробив з ним те саме, що зробив з його батьком?

Хиба в остаточности. Треба буде звязати його, закнеблювати і лишити в хаті... Чи не ковтає хто у фірту?

Пішли до фірти і обережно відчинили її. Увійшов отаман, як передом сам і без зброї.

Хлопчище все ще під псом? спитав. — живий?

Під псом і живий, — Сивенкий відповів. — Не пустите його?

Не пустимо, бо ми тут безпечні тілько поти, поки він в наших руках... радше, в зубах нашої собаки.

Ви не маєте харчів, ні води.

І він не має...

Того й я прийшов до вас. Пришлю вам води і харчів на три дни, як ти присягнеш, що що зараз по тім пустиш його. Я присягаю на бороду пророка, що тоді ніхто не буде до сеї хати добиватися.

Добре, — Сивенкий сказав, погадавши. — Але, заки його випущу, він наїсться з тих харчів і напеся тої води.

Гадаєш, що ми дамо вам затроені харчі і затроену воду.

У вас і се можливе.

Згода!

Отаман вийшов і за хвилину вернув з бабами, що двигали воду і харчі. Дояна Ліндсай відкликав з даху. Молодий Курд зліз і зїв се, що йому подав Сивенкий. Отаман присяг, що через цілий тиждень до хати ніхто не буде добиватися і відійшов разом з парубком.

Сей на порозі фірти відвернувся і грозячи пястуком, крикнув.

Ви вбили мого батька. Наше право... кров за кров! Заплатите вашою кровю. Хто з вас вийде на улицю, згине. По тижневи й в хаті знайде вас моя куля, або мій ніж!

Добре, що маємо чим напоїти коні і на дорогу харчі, — Сивенкий промовив до товариства. — Юрко піде на дах дивитися, що роблять Курди. Василь і Нуман напоять і окульбачать коні.

Коли коні вже стояли під кульбаками і ціле товариство було готове сідати, з даху зійшов Юрко і став розказувати.

Правильна облога. Пильнують, щоби ми не втікли. На улици перед хатою патролює десять заброєних Курдів. Всі мають рушниці. В хаті просто фірти нашої хати вибили вікно на улицю. З вікна визирає цівка рушниці. Там засів син небіщика, тепер ґазда сеї хати.

Пильнують нас, — замітив Сивенкий, — щоби ми не втікли фіртою на улицю. Як би ми тілько відчинили фірту, посипавсь би на нас град куль. Їм ані в гадці, що ми маємо другу фірту, котрої ніхто не пильнує. На коні! Я з Інґлісом побільшимо фірту.

Окрім Сивенкого і Ліндсая всі посідали на коні і підїхали до муру з вибраною Ліндсаєм дірою. Сивенкий і Ліндсай привели свої коні бючи прикладами рушниць, відкришували камінь по камени. Діра вже була така велика, що нею міг пройти кінь з їздцем.

В дорогу! — Сказав Сивенкий. — Ще хвилинку заждіть, маю щось сказати, — Ліндсай звернувся до него. Хтось мусить лишитися троха позаду, щоби на всякий случай крити відворот. То повинен зробити найліпший стрілець.

Я лишуся.

Крити відворот можете ви, або я. Я стріляю таксамо як ви. Але окрім такого, що крив би відворот, потрібний провідник.

Провідником лиш ви можете бути. Отже ви їдьте перший. Я лишаюся позаду.

Від улиці почувся тупіт чвалаючого коня, котрий затих перед хатою. Хтось щось голосно розказував. Сивенкий, котрий вже сідав на коня, метнувся назад, на драбину і на дах. То конюх, що надїхав з пасовиска, розказував, що перед годиною наскочили на них три Татари. Ті три, що були закопані в земли. —

По відїзді чотирех товаришів до аула,— конюх розказував, — нас було також три. Два сиділи при огни, я обїздив табун. Се спасло мене, бо тамтих двох, Татари закололи. Посідали на найліпші коні, инші, що ліпші позвязували до купи арґанами і відїхали майже з цілим нашим табуном.

Я втік, щоби звістити вас про се.

Горе нам! — крикнув отаман, котрий, чуючи гамір, вийшов на улицю. — Злодії випередили нашу погоню о яку годину дороги, або й більше. На добавок найліпші коні були на пасовиску. В аулі лишилося тільки пятьдесять. Вони, не скажу, що вітроночі. Всеж таки треба здоганяти.

Всі їздці, що патролювали перед хатою, пустилися чвалом в сторону пасовиска. За ними чвалом инші. Так що в аулі не лишився ні один кінь Курдів. І ті, що в аулі не мали коний, бо вигнали їх на пасовиско, побігли за їздцями пішки. Поїхали і побігли всі. В аулі лишилися тільки старі і немічні діди, жінки й діти. Лишився також той, для котрого кровна месть була важнійша, ніж його коні. Він, покинений товаришами, сидів з рушницею в руці і пильно вдивлявся в фірту хати, в котрій заперлися ті, що зубами собаки вбили його батька. Біля него стояли ще три наряджені рушниці.

Сивенкий вертав до товаришів затираючи руки з вдоволення.

Помогли нам ті Татари, котрих ми викопали з землі, — сказав. — Займили табун Курдів і з ним втікли. Всі Курди з винятком одного, що засів на нас з рушницею, пігнали відбивати табун.

Тим ліпше для нас, ще ліпше для мене, — сказав Ліндсай. — Чи отаман поїхав на білім кони?

Деж би він на таке ризикував такого коня! Почвалав на карім.

Отже в дорогу! Їдьте і не озирайтеся, бо як всі вороги відїхали, мені не грозить ніяка небезпека. Лише хвилину підожду тут і почвалаю за вами.

По хвилині ціле товариство було за муром, поринаючи в рожах, за рожами ще в вищих кущах. Ліндсай потяг свого коня за собою аж до діри в мурі отамана. Розкришив мур в гору до висоти коня, взяв аяркана і увійшов на подвіре до білого коня. Відсилив уздечку від жолуба, присилив до неї аркана, вивів коня за мур і другий кінець аркана до своєї кульбаки. Скочив на свого ґнідого і почвалав слідом за товариством. Товариство дожидало Ліндсая в лісі. Сивенкийвже був стурбований коли глянувши люнеткою в сторону аула, не бачив Ліндсая. Не мало здивувався, коли з кущів виринув Ліндсай, ведучи на аркані ще другого коня... білого як сніг. І товариші стояли з широко розплющеними очима, коли Ліндсай підїхав близше.

Яким способом сей кінь попав у ваші руки? — Сивенкий спитав.

Як попав, так попав,— Ліндсай бовтнув. — Їдьмо далі, щоби ті чорти не надїхали і не відобрали.

Скажіть бодай коротко, двома словами, як ви дістали його?

Куди нам дорога? — Ліндсай спитав, будь то би не чуючи питання.

Туди ід сюдови... Ви ще не сказали нам...

Ліндсай не відповідаючи, й не слухаючи, пустився вперед. Сивенкий перейняв його і загородив дорогу.

Ви так згорділи, що й говорити з нами не хочете?

Ви все докоряли мені, — Ліндсай став цідити з горда, — що я вибрався в турецькі краї з одною англійською мовою. Я все відповідав вам, що Інґліс, не потребує знати ніякої иншої мови, бо цілий світ прочвалає на одній, своїй власній мові. Тепер показалося, що моя була правда. Я промовив до сего коня по англійське: „ходи за мною, заведу тебе до Анґлії. Маю гроші!" Кінь скоро се почув, перескочив мур і почвалав за мною.

Коли так, то нехайже та ваша мова покаже вам і вашому коневи дорогу до Анґлії. Я з моїм товариством поїдемо в противну сторону. Прощавайте!

Ліндсай розсміявся і розказав як то було. Почвалали далі і не попасаючи гнали аж до самого смерку.

Хиба погоні вже не потребуємо боятися. — промовив отець Климентій. — Заки Курди вернули, або що лиш вернуть з погоні за своїми кіньми, минуло, або мине тілько часу, що вони самі втратять надію перейміти нас. Я вже не годен вдержатися на кони.

Щоби отаман не трібував відібрати того білого коня, або щоби син загризеного Дояном Курда залишив думку пімсти, попросту немислиме.— Сивенкий відповів. — Всеж таки ми безпечні бодай до затрішньої днини. Не лиш ми, але й наші коні мусять відпочати. В сім лісі переночуємо.

Ліндсай хотів далі їхати, бо потерпав за свого білого.

На замітку, що його араб вже потикається, відповів, що поїде на білім, бо сей не показує ніякої втоми. Скочив з коня, здоймив кульбаку і хотів заклacти на білого. Сей, як лиш побачив, що кульбака йде на него, станув дуба.

(Конець буде).

З ЧОГО СКЛАДАЄТЬСЯ КОЖНА РІЧ В ПРИРОДІ.

Змалку звикли ми бачити круг себе найріжноматніщі речі, та не думали здебільшого, з чого вони складаються; отже се дуже цікаво.

Візьмім, напр., шматочок цукру, стовчемо його в ступці, — замісць цукру, мати-мемо дрібний цукровий порошок. Розглянувши його пильніш, ми побачимо, що він складається з дрібнесеньких шматочків цукру. Шматочки сі — се частинки того шматка, що ми стовкли. Так само й усяку иншу річ можна стовкти на дрібненькі частинки. Виходить, що кожна річ у природі складається з частинок. Проте, хоч і дуже дрібні ті частинки цукру, з яких складається цукровий порошок, але їх можна побачити; і ми можемо уявити собі, що коли-б усі сі частинки зібрати й сполучити одну з одною, то з них знов складеться шматок цукру. А от коли такий самий шматок цукру та вкинути у шклянку з водою, то він швидко поділиться у воді на такі дрібні частинки, яких уже не побачиш; отже й тоді ми все-ж таки знаємо, що ті частинки цукру нигде більш, як у воді, і що їх можна знову вилучити з води: треба тільки висушити всю воду з шклянки, і частинки цукру лишаться на дні. Коли-ж ми покладемо у воду маленький шматок манійки (фуксину), то незабаром побачимо, що фарба розійдеться у воді і обкрасить усю воду. Се значить, що маленька крихотка фарби поділилася на безліч дрібнесеньких частинок, які і обкрасили воду; чостинки сі такі малі, що кожної окремо не бачиш.

Так само, коли розлити трішечки карасину або шпиґинарю в кімнаті, то пах від них буде чутно в усіх кутках; се значить, що безліч найдрібнійших незримих частинок, віокремлюється од розлитого і попадае через повітря в наш ніс.

Сі приклади зясовують, що всяку річ можна поділити на невимовно дрібні, незримі частинки, і що коли сі частинки зібрати знов у значній кількости докупи, то можна скласти ті самі зримі речі, од яких вони відокремлювались: напр., цукор, карасин, шпиґинар.

Частинки, з котрих складаються речі, сполучено в ріжних річах неоднаково; але взагалі відомо, що в твердих тілах, напр., в камінях, металях, дереві вони счіплені міцно, і тому, щоби розірвати їх, відокремити одну від одної, треба чималого напруження, зусилля.

В рідких тілах (плин) сей звязок частинок не такий міцний, як у твердих; частинки рідкого тіла легко можна одірвати одну від одної, а через те всяке рідке тіло не має власної форми, а тільки форму того, де міститься, або куди його налито.

В газах звязок частинок ще менший, ніж у рідких тілах, і через те сі тіла можна вдержати тільки в посудині, закритій з усіх боків, бо инакше всі частинки розлетяться в ріжні сторони.

С. Маківка.

ЗНЕВІРИВСЯ.

(З дневника старости на Підляшу).

Краще вмерти, чим жити на оцім клятім Підляшу і керувати старостом... Тут тобі ані поваги, ані слави. Всі твої заміри остаються голосом в пустині. А все через те, що кожний думає, як сміє, а не так як я хочу. А здається і я не хто небудь! Я пан староста! Не дарма ношу титул доктора прав. Не мало штанців подер на шкільних лавах — доки до цього достукався.

А що з того? В Австрії всі кланялися і екселенцією називали. А тут? Краще й не говорити. Та й на Підляше приїхав я не для зисків. Я хотів слави. Хотів прислужитись батьківщині. Я поляк і хочу щоби весь світ був Польщею, щоб під крила білого орла злетілись всі народи, забули хто вони і стали вони такими поляками, як я. Тому, що тільки в Польщі можна добре жити і бути паном. Але що зробиш! Ці хлопи не розуміють мене і хочуть бути Українцями.

Дурні! думають, що сало та вареники зі сметаною — щастя. Миляться, краще їсти чорний хліб, пити кас ута дивитись як пани гуляють. Тут може бути більше завдоволення: побачиш як хтось їсть — та посмакуєш. А що Українці? Не хочуть панів, а думають бути всі рівними, і через те так завзято борються за свої права. Я чув (історії Підляша не читав), що на Підляшу нема Українців, а є собі людек.

Тільки дві три особи балагурять нарід. Тому то з перших днів взявся за крамолу. Тільки зачую, що зявився Українець, зараз хату переверну і за крати посажу. Думав, що страху завдам. Та де! Одного візьмеш — сто зявиться. Лізуть, як мухи на світ. За кратами н еплаче, а тне „Ще не вмерла Україна".

Всіх посадити—крат забракне. Що вдієш в такім положеню — голова не зварить. На всі виборні місця пруться, як саранча. Не затверджуєш солтисів, рад ґмінних, на ввесь світ лаються. Урядовців критикують і неправних податків платити не хочуть... Радився я з сенатором Блискошем. Тим самим, що був колись Українцем, але і він нічого зробити не може. Каже, що йому мало вірять за панську політику і що вже розбірають, що католик то ще не значить поляк. Біда. А тут ще посли. Що ні свято — так віче. Стягнуть тисяч 5—10 народу та й навчають, як правду розпізнавати. А для мене це заріз Хвилюйся о поліцію зі всього повіту посилай, — урядовців делеґуй, шпиців у всі кінці розсилай а сам очікуй по 10 годин, доки дадуть справоздання. І що-ж з тих справоздань. Один каже, старосту лаяли, другі — школу ,треті — міністрів, а решта каже, що мови не розуміє. Щоб сказали: „Бий поляків, не слухайся уряду, податків не плати". Тоді-б запакував всіх до вязниці і був би спокійний. Але-ж не догадаються до цього і мучать мене дарма. Коли так довго потягнеться і нарід зрозуміє мої діла, то до вязниці сяде не хто инший, як я.

ПОРАДА.

Вчіться, діти! Мудра книжка
Скаже вам чогось багато
З того, що колись другими
І посіяно й пожато.
Тільки ви не озивайтесь
У книжках на кожен голос:
Геть відкиньте чорний куколь,
Вибірайте чистий колос.
Та і те запамятайте,
Що для всякого народа
Ще одна є з книжок книжка,
Та, що ми звемо — природа.
Йдіть на гори, тихий беріг,
В гай, зелену діброву:
Там ви вчуєте щось друге,
Инші речі, иншу мову.
На траві й квітках росинка,
Щелестіння й гомін гілки,
Щебетання й пісня пташки,
Скрип жука, гудіння бжілки —
Там, де гаму не буває,
Другим чимсь на вас подишуть
І в душі — добра і правди
Свій святий закон напишуть.

Яків Щоголів.

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО.

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЯ.

(4)

Під осінь 1905 року настали часи такого бурхливого, ураганного життя, такого напруження нервів у людей, що я все переплутав у своїй памяти і тепер, не маючи тут на еміграції, ні листів тодішніх, ні ґазет, не згадаю всього в тому порядку, в якому воно діялося. Одна грандіозна всеросійська залізно - дорожно - почтово - телеграфна забастовка, змова (штрайк), якої ніколи доти і після неї світ не бачив, надзвичайно схвилювала всіх. Деж таки: величезна просторами держава лежала як паралізована істота: ні один нерв не функціонував, не міг передати від центра на періферії жадного наказу, жадної звістки і центр не знав, що діється на періферіях; а провінція не знала, чи є ще той центр, чи веж може бурхлива хвиля революції змила його й занесла в безвість. Ні листів, ні телеграм, ні ґазет нема, тільки якісь протирічиві чутки, яких н еможна провірити, бо ніхто не міг нікуди проїхати по залізниці. Переляканий цар вже хотів був тікати з родиною пароплавом за кордон, але придворні, на чолі з Распутіним умовили його лишитися і війти на уступки громадянству, в надії його заспокоїти. Він знов покликав до влади звільненого, ненависного йому графа Вітте і доручив йому скласти проект конституції, яку він ще недавно перед земськими делеґатами назвав „безмисленными мечтаніями" (безглуздими мріями), а тепер оповістив її маніфестом 17-го жовтня.

Одних від того штрайку охопила радість, що вже самодержавіє нарешті луснуло, — настає давно бажане, давно сподіване людське, як в Европі життя. Коли настала революція, то ніхто не сподівався, що вона скінчиться страшною Столипинською реакцією; всі були тої думки, що вона піде шляхом Великої Французької Революції.

Небіжчик фелософ В. В. Лесевич, про якого я скілька разів згадував, проживаючи тоді в Києві у дочки своєї Ю. В. Леонтович, з захопленнем фантазував:

— Хоч я й чую вже наближення смерти, але хотів би дожити до найщасливіщого часу в моїм житті, коли я міг би слухати на суді, або хоч читати в ґазетах судове справоздання над Миколаєм Кровавим:

Підсудний Микола йРоманов встаньте!.. Скільки Вам років?.. Чим Ви руководились, засилаючи без суда і слідства на Сібір тисячі молодих ідеалістів?.. Що вас примусило веліти стріляти в беззбройний народ, що йшов до Вас з петицією, в супроводі священника з церковною процесією?... і т. д.

Аж очи старому іскрилися, коли він отак мріяв.

Але не так склалось, як йому бажалося... і він помер в осени 1905 року. А других обурювало те, що неможна нікуди поїхати в ніяких найпильнійших справах, не можна підвезти харчових продуктів, доводиться сидіти без соли, керосину, цукру і т. д. що штрайк (змова) розлучив членів родини, котрі були не в купі і не знали нічого про своїх — чи живі вони чи здорові; що валиться на місцях звиклий порядок, лад і не можна нізвідки викликати помочі, поратунку. Се обурювало не тільки так званих „чорносотенців", або прихильників самодержавія та старого ладу. Памятаю з яким обуренням оповідали мені К. Карий та Саксаганський про те скільки лиха наробив їм той штрайк. Частина трупи виїхала з Саксаганським до Кременчука, а решта ще зосталася на день в Полтаві з К. Карим, у якого були всі гроші і саме тоді їх заскочив штрайк, ота змова. Саксаганський не міг орґанізувати спектаклів у Кременчуці, хоч і з частиною трупи, бо не мав декорацій реквізиту та иншого театрального майна; воно йшло багажом і через штрайк десь застрягло в дорозі. К. Карий, теж сидючи без діла у Полтаві, страшенне турбувався за Саксаганського, що сидить без грошей, а післати кіньми не можна було через страшенне болото, а тому він на чім світ стоїть кляв той штрайк і революцію, бо в театрі, в якому він міг би грати з рештою трупи, по цілих днях до глибокої ночі, [illegible] ми партіями, а особливо жидівською молоддю. З того часу за К. Карим та Саксаганським закріпилася в українських колах репутація „чорносотенців", хоч в дійсности вони такими не були, а обурювалися тільки на форми революції, а зовсім не жалкували за старим ладом.

На сьому ґрунті у мене з ними, тоді найближчими приятелями, попсувалися були відносини; вони не розуміли, як я можу захоплюватися отою загальною змовою, а я не міг забути, як вони обурювалися на революцію, що не давала їм протягом якогось часу грати в театрі. Потім, коли „чорносотенці" врывалися в театр і примушували всю трупу по скілька разів виходити на сцену і співати — „Боже царя храни", вони ще більше обурювалися на контр-революцію. Очевидно, не тільки К. Карому та Саксаганському революція 1905 року причинила матеріяльні втрати, таких людей була сила і по селах і по містах. От на сьому ґрунті адміністрація і могла успішно, через своїх агентів, орґанізувати контр-революційні виступи. Нарешті за допомогою сих незадоволених революцією елементів, а особливо армії, осоромленої втраченою, начеб-то через революцію війною, урядові удалося повернути до страшної реакції, яку запровадив Столипін. А ця реакція підготувала ґрунт для тих крайностий, до яких дійшла революція 1917 року, після теж втраченої війни.

Я гадаю, що як би Миколай Кріваваий не розігнав першої Думи і не завів отої чорної реакції, як би в Росії утвердилося справжне конституційне життя і здійснена була Ка-Детська аґрарна реформа, то не було-б і революції 1917 року, але не було-б і Української Держави, а так вона все таки проіснувала хоч два роки!

Всетаки не всі завойовання революції 1905 року пощастило урядові вирвати назад. Всетаки зосталася хоч „видимість" конституції з Державною Думою. Ми, Українці, досягли скасування закону 1876 року і дістали змогу видавати ґазети на українській мові, хоч, правда, не досягли змоги їх вільно передплачувати.

Але найбільше від революції 1905 року виграло селянство. Тоді поскасовувано було всі обмеження, які були для селян, що до державної служби; скасовано кругову поруку, по якій кожний селянин відповідав усім своїм майном за свого односільчанина; знято викупні платежі за наділену при скасуванню панщини 1861 року, землю і селянин став повним власником своєї землі; хоч у Московщині і зосталося общинне (комунальне) володіння але полекшено виділ з общини у приватну власність, чим московські селяни мало користувалися, бо волють громадську власність; і тільки багатії скористувалися цим полекшенням. Селянському Банкови доручено не тільки допомагати селянам ссудами (позичками) при купівлі ними землі, а й самому купувати панські землі і розпарцельовувати їх селянам, але виключно в приватну, а не общинну власність, бо уряд почав заходи до скасування общин (громад) і розселення селян по хуторах (фармах).

Я не памятаю цефри панської землі, що тоді перейшла в руки селян, але памятаю добре, що за все істнування Селянського Банку, то-б то за 20 років, не перейшло до селян стільки землі, як за два роки після тої революції. Правда, не спродували своїх земель властителі великих латіфундій, що самі проживали в Петербурзі або закордоном і особисто не переживали і наочно не бачили страхіттів розгромів панських дворів. Не продавали її і дрібні панки, що самі орудували своїми маєточками і не могли з вирученого за землю капіталу, прожити в городі і виховувати дітей по ґімназіях. Зате середні землевласники, що самі провадили великі господарства і ледве врятували своє життя під час революції, масово почали спродувати свої землі Селянському Банкові і переїздили в міста, де могли жити з будинків, куплених на виручені за землю гроші, або на проценти з капіталу, або продавши частину землі, будували акціонерними спілками цукроварні, які, після тої революції росли, як гриби в дощ.

Таким чином в перші роки по революції 1905 року селяне придбали силу землі, але згодом, коли все заспокоїлось і прийшло до норми, сей продаж землі значно зменьчився і багато панів, що попрдали свої землі, стали каятись і де-які з них, що звикли весь вік жити в селі з господарства, знов покупили маєтки, але вже меньші, бо ціна на землю дуже підвисшилася.

Але вернуся до нашого партійного життя.

(Дальше буде).